

Viena knyga penkioms progoms

ROMUALDAS KRIAUCIŪNAS

Venantas Mačėikus, vyriausias redaktorius sudarytojas. Obeliai. Kriaunos. Serijos „Lietuvos valsčiai“ 2-osios monografijos 2-oji papildyta laida. „Versmės leidykla“, Vilnius, 2009 m. Kietais viršeliais, 1 224 psl.

Mano kaime galvodavo – gerai, jeigu kas vienu šūviu du kiškius nušauna. Ši knyga skiriama net penkioms progoms: Lietuvos tūkstantmečiui (1009–2009), Lietuvos valstybės – Karaliaus Mindaugo karūnavimo 750 metų jubiliejui (1253–2003), Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui (1918–2018), Obelių 500 metų jubiliejui (1509–2009) ir Kriaunų 500 metų jubiliejui (1505–2005). Pirmoji šios knygos laida pasirodė 1998 metais ir buvo „vos“ 865 puslapių apimties. Tąją laidą jau buvau aprašęs („Draugas“, 1999.07.10). Po to teko ir pačius Obelius aplankyti. Obeliai ir Kriaunos yra šiaurės rytų Lietuvoje, netoli Rokiškio miesto ir Latvijos sienos.

Knygos metrikoje rašoma, kad papildytame leidinyje pateikiami naujai parašyti istorijos ir tautosakos skyriai. Istorijos skyriuje ypač daug dėmesio skiriama mokykloms, bibliotekoms, bendram kultūriniam gyvenimui. Knygoje detalai nagrinėjama Obelių, Kriaunų ir Aleksandravėlės bažnyčių istorija, architektūra bei menas. Nelieka pamirštos ir šio krašto tautinės mažumos – sentikiai, rusai ir žydai. Buvo papildyti ir kiti monografijos skyriai – etninės kultūros, gamtos ir kalbos. Knygoje gausu iliustracijų, žemėlapių, pateikiamos asmenvardžių (nurodyti 4 687 vienetai) ir vietovardžių (877 vienetai) rodyklės. Pabaigoje pridėta mokslinių darbų santrauka anglų kalba, o knygos pradžioje – turinys, taip pat išverstas į anglų kalbą. Knygos tiražas – 900 egzempliorių.

Ypatingai svarbu paminėti „Lietuvos valsčių“ seriją, „Versmės“ leidyklos pradėtą 1994 metais. Ši serija yra įtraukta į Lietuvos Tūkstantmečio programą. Remdamiesi prieinamais šaltiniais, kiekvieną serijos knygą rašo dideli autorių kolektyvai, iki 115 autorių. Tai Lietuvos istorikai, archeologai, etnologai, folklorininkai, kalbininkai, sociologai, gamtininkai, kraštotyrininkai, kraštiečiai ir kiti. Iš viso serijai jau yra rašę per 1 500 autorių. „Lietuvos valsčių“ serija – tai daugiatomis vienodos struktūros leidinys apie Lietuvos miestus ir miestelius, kaimus ir vienkinius, apie jų apylinkių kraštovaizdžio raidą bei

Kriaunų istorijos muziejus.

istoriją nuo seniausių laikų iki mūsų dienų, kovas už Nepriklausomybę, apie tradicinę kultūrą, verslus, kalendorinius ir šeimos papročius, papročių teisę, liaudies išmintį, bažnyčias, įžymius asmenis, tarmių ir vietos šnektų ypatumus, tautosaką, tautines mažumas, jų papročius ir kt.”

Pravartu pastebėti, kad Lietuvoje buvo 408 valsčiai, visi išvardyti knygoje. Leidėjai viliasi, kad užteks jėgų nors dalį numatytų knygų išleisti. Jie taip pat teigia, kad tai ne vieną dešimtmetį truksiantis didelis bei prasmingas darbas. Iki šiol jau išleista 20 tomų, iš viso apimančių 21 444 puslapius. Leidėjai kviečia kultūros ir kitas įstaiigas, rajonų savivaldybes, aktyvius kraštiečius, mokslininkus, valstybininkus, rėmėjus telktis į šimtą metų „Lietuvos valsčių“ serijos rengėjų ir leidėjų būrį. Tai tikrai dėmesio vertas kvietimas. Norintys gauti daugiau informacijos kviečiami pasisiūreiti į monografijų skyrių internete www.versme.lt. Ten yra surašyta, kokius valsčius planuojama aprašyti ateityje. Taip pat galima kreiptis į projekto/leidyklos vadovą Petrą Jonušą el. paštu pj@llt.lt arba telefonu +370 698 20707.

2009 m. naujai išleista ir papildyta monografija „Obeliai. Kriaunos“.

1998 m. išleista 2-oji „Lietuvos valsčių“ serijos monografija „Obeliai. Kriaunos“.

Obelių istorijos muziejus.

Monografija „Obeliai. Kriaunos“ suskirstyta į penkias pagrindines dalis: gamtą, istoriją, etninę kultūrą, kalbą ir tautosaką. Šiuos skyrius parašė apie šimtas autorių. Rašinių ilgis labai įvairus, nuo keleto iki keliasdešimties puslapių. Taip pat pateikiami žymesnių kraštiečių ir monografijos straipsnių autorių sąrašai.

Kai dirbamas toks kultūrinis darbas, anksčiau ar vėliau tenka susidurti su leidimo išlaidomis. Skyre-

lyje „Monografijų finansavimas“ primenama, kad išleidimas reikalauja didelių intelektualinių ir finansinių sanaujų. Pvz., vienai 1 000 puslapių viršijančiai sudėtingai monografijai parengti ir išleisti reikia daugiau nei 100 tūkstančių litų. Pardavus nekomercines knygas, į leidyklą sugrįžta tik apie 10 tūkstančių litų. Pasigendama pačios valstybės atstovų valstybinio požiūrio ir atitinkamo parėmimo lėšomis. Ne kartą jau teko ir bylinėtis teismuose dėl kai kurių valstybinių konkursų rezultatų.

Aptariama knyga yra didelė (1 224 puslapiai), sunki (daugiau nei 3 kilogramai) ir plačios apimties (apie 100 autorių). Kad pajustumėi jos vertę, nereikia būtinai visko paeiliui ir iš karto skaityti. Galima pasmalžiauti ir pasirinkti tai, kas tuo metu ypač įdomu ir arčiausia širdies. Jau buvau skaitęs pirmąją šios knygos laidą, tai su bendru turiniu jau buvau gana artimai susipažinęs. Dabar, antroje laidoje, ypač domėjausi pirmosios Nepriklausomos Lietuvos organizacijomis, Obelių žydais, kautynėmis Obe-

lių šile, apygardos partizanų vadovybės žūtimi, laisvės kovos dalyviais, Kriaunų išsilaisvinimu iš sovietų valdžios, Lietuvos partizanų kovomis Latvijoje, prisiminimais apie tremtį, senolių pasakojimais. Knygoje pateikiama šimtai, o gal ir tūkstančiai pavardžių – mokinių, kaimų gyventojų, valdininkų ir t.t. Į jas tik akį užmečiau, bet ieškantiems savo šeimos šaknų tai gali būti labai naudinga informacija.

Mano nustebimui, įnikau skaityti apie žvejybą. Dėmesį patraukė ir puslapiai apie kaimo kryžius, kapines, laidotuvių papročius, namų šildymą ir baldus. Susidomėjau senovės tikėjimo liekanomis bei amatininkais. Nepamiršti ir ubagai, knygoje vadinami pavargėliais. „Prieš karą, A. Smetonos laikais, ateidavo Vaikutis, Labanoras, Karinauskas ir kiti ubagėliai. Jie būdavo gerai priimami, vaišinami ir apnakvindinami“ (1 065 psl.). Radau Sėlos krašto pavardes Obelių katalikų bažnyčios knygoje (1651–1914 metais). Kriauciūno ten neradau, bet tą pavardę radau kitoje knygos vietoje – visoje Lietuvoje paplitusių pavardžių sąrašė.

Sveikinu „Lietuvos valsčių“ serijoje garbingą vietą atradusiai monografijai „Obeliai. Kriaunos“. Atliktas tikrai milžiniškas darbas. Tai aukso aruodas ne tik kraštiečiams, bet visiems, besidominantiems šiomis vietovėmis. □